

בכך, ורק לאנשי משמר הטרוידים בקרבנות התיירו זאת לכתחילה (רבינו מנוח ק"ש א, יב). ויש סוברים, שהקורא עמהם לא יצא ידי חובה כלל, כי זמן קריאת שמע הוא רק מנץ החמה (בעל המאור שם; מאירי שם ט, ב, וראה תוס' כאן שביררו מתי התיקין קוראים אותה).

לְשָׂאָר עֲמָא דְבִירוּשָׁלַם, הבאים בעזרה (רש"י), אבל שאר העם שבירושלים לא היו יכולים לראות את הנברשת, שכותלי בית המקדש הסתירו אותה (משכנות יעקב א"ח עז). ויש שפירש, שכיון שההיכל היה גבוה מאד אמה, ועומד בראש הר הבית, היו כל יושבי ירושלים רואים אותה (תפארת ישראל יכין סב). ובתחילה סברה הגמ' שכיון שהוא היה בתוך המקדש, מסתמא לא היה סימן אלא למשרתים בו (ריטב"א).

שְׁמַעְתָּ מִיָּמִינָה כּוֹתְבִין מִגִּילָה לְתִינוּק לְהִתְלַמֵּד בָּהּ, והרי בגיטין (ס, א) נחלקו תנאים בשאלה זו (רש"י). וטעמו של האוסר הוא, שכשם שאסרו לומר בעל פה דברים שבכתב, משום שבכל אות ומילה יש דרשות בחסרות ויתרות, וכשקורא בעל פה אינו שם לב אליהן, ואם הכתב לפניו הוא שם לב להן [וכפי שביאר הריטב"א (שם ע"ב)], כך יש דרשות בסמיכות הפרשיות, ואם מפריד אותן ועושה את התורה מגילות, אינו שם לב להן (חתם סופר שם).

ומכאן מוכח שהאיסור לכתוב את התורה מגילה להתלמד, הוא לא רק על קלף ובדוי, שהרי את הפסוקים הילני המלכה חרתה על טבלת זהב, ואף על פי כן הגמ' מקשה איך עשתה זאת (ש"ת הרמב"ם ז. וראה קובץ שיטות קמאי מגילה יח, ב ד"ה רב חננאל, שריב"א הסתפק אם הטבלה הוצרכה שירטוט, ופשוט שמאחר והיתה חרוטה, וחרוטה אינה כתב, לכן גם לא היתה צריכה שירטוט). וגם מוכח שאיסור זה אינו לא רק בלשון הקודש, אלא אף בשאר לשונות, שהרי היתה הגמ' יכולה לתרץ שכתבה זאת בשאר לשונות (קול מבשר ב, כח, ז).

בְּאֵלֶּךָ בֵּית - בראשי תיבות (רש"י כאן וגיטין ס, א). ויש שפירשו, שכל האותיות היו שם, אך לא היו מחוברות לתיבות, אלא כל אות לעצמה (ריטב"א שם [רבינו קרשקש]; מהרש"א שם).

הָתָם בְּסִירוּגֵין - שאת שלשת המילים הראשונות של כל פסוק כתבה כרגיל, ואילו את שאר המילים, כתבה בראשי תיבות (רש"י), שכשם שמותר לכתוב שלשה מילים ללא שירטוט [כמבואר בגיטין (ו, ב)], כל שכן שאיסור כתיבת התורה מגילה - הקל יותר, הוא רק מארבעה מילים ומעלה (גבורת ארי, המוכיח שחומרת האיסורים אינה שוה). ויש סובר, ש'סירוגין' הכוונה שכתבה מילה אחת בתחילת כל פסוק, ואת ההמשך בראשי תיבות (רש"י גיטין ס, א, וראה בגבורת ארי שעומד על כך שרש"י סותר עצמו), או כל אות לעצמה (מהרש"א שם). ויש שסובר ש'סירוגין' הכוונה שכתבה את כלל המילים כרגיל, אלא שכל שלשה מילים כתבה בשורה נפרדת (ש"ת הרמב"ם ז, ובהל' ספר תורה ז, יד, ע"פ כסף משנה שם), או כתבה הרבה מילים בכל שורה, אלא שכל שלשה מילים כתבה בנפרד, במרחקים שוים ביניהם (ע"פ הגי'סא בשו"ת הרמב"ם שם, הוצאת מקיצי נרדמים).

■ להלכה, אין כותבים מגילה לתינוק להתלמד בה (שו"ע י"ד רפג, ב, המוסף, שאם דעתו להשלימה לחומש, מותר). ואם כותב כל שלש מילים בשורה נפרדת, מותר [כדעת הרמב"ם בשו"ת, ובהלכות] (שם, ג).

בִּירוֹת סְפִינֵין וְכוּ', בְּקִתְתָא דְנֶרְגִי וְחֻצֵינִי, שאי אפשר לעשותן של זהב (רש"י), שאינם חותכים יפה (מאירי). ויש שפירש, שאינם נוחים לשימוש (דרך חכמה בית הבחירה ב, יב בהה"ל ד"ה וטבלא, התמה על המאירי, מדוע אי אפשר להשתחין ויחתכו היטב, לא גרע מקנה וציפורן שמצינו בחולין טז, ב, ו-יח, א שהותכים יפה). ובהו מיישב אביי את 'ידות הסכינים' ו'ידות הכלים' המוזכרים בברייתא, ואילו את 'כני הכלים' ו'אוגני הכלים' הטעם שמונבז לא עשה של זהב, משום שקודם לו עשו את הכלים מזהב, ואילו את הכנים והאוגנים, כיון שהם רק תשמישי הכלי, היה דרכם לעשותן ממין פחות חשוב מהכלים עצמם, מה שאין כן ידות הכלים העשויים לנוי הכלים, אילו היו עושים את הכלים מזהב, מסתבר שאף את הידות היו עושים מזהב, ועליהם מתרץ אביי שמדובר בכלים שאי אפשר לעשותם מזהב (תוס' ישנים; תוס' רא"ש).

בְּקִתְתָא דְנֶרְגִי וְחֻצֵינִי - קתות של קרדומות לחטוב עצים, ומגלות לקצב בשר (ע"פ פסקי הרי"ד ומלאכת שלמה). שאם אירע ששכחו להכין עצים בערב יום כיפורים, חטבו אותם ביום כיפורים על ידי נכרי, שהרי 'אין שבות במקדש', ואותם עשה מונבז המלך עם ידית זהב (הגהות לדקדוקי סופרים).

וְאֲנִישֵׁי מַעְמָד - שמצוה על בעל קרבן שיעמוד על גביו בשעת הקרבנו לשומרו, ודרשו זאת בספרי מהכתוב (במדבר כח, ב) 'תשמרו להקריב לי' (רש"י סוטה ת, א ד"ה אקרבנייהו). ובתענית (כ, א) דורשת המשנה מפסוק זה שבקרבנות ציבור מצוה שיהיו ישראלים עומדים עליהם בשליחות הציבור לשומרו (רש"י כאן), ולהתפלל שיתקבל ברוצן (רש"י תענית טו, ב), ובימים שהקריבו בהם מוספים, היו גם עוזרים בבקיעת עצים ושאיבת מים לצורך הקרבנות הנוספים (רש"י שם כו, א).

מְפִנֵי שְׂאֲנִישֵׁי מִשְׁמֵר מִשְׁכִּימִין, וְאֲנִישֵׁי מַעְמָד מֵאֲחָרִים - שאנשי משמר קראוה קודם היום, שמא תימשך עבודת היום ולא יספיקו לקרותה, ואנשי מעמד מאחרים קראתה עד אחר כלות עבודת התמיד (רש"י), כלומר, שאנשי המשמר קראוה קודם עלות השחר, ואנשי מעמד אחר גמר הקטרת התמיד שהוא בחמש שעות, ואילו זמן קריאת שמע הוא עד שלש שעות [כמבואר בברכות (ט, ב)], ולכן הקורא עמהם לא יצא ידי חובה כלל (ע"פ גבורת ארי, ומקדש דוד קדשים ג, ג, בדעת רש"י). והטעם שקראו אותה אנשי מעמד על אף שלא יצאו ידי חובה, כיון שיש קצת מצוה בקריאתה אחר זמנה, וכפי ששינו בגבורת (שם) שהקורא מכאן ואילך לא הפסיד (גבורת ארי). והטעם שקראו אותה אנשי המשמר קודם זמנה, בכדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה [ראה רש"י ברכות (ב, א)], ובחרו בקריאת שמע, מפני שיש בה גם קבלת עול מלכות שמים (נוד הקודש תמיד לב, ב).

ויש סוברים, שלא יתכן לפרש שאנשי משמר ואנשי מעמד ביטלו מצות קריאת שמע דאורייתא, אלא שלא קראו אותה כהלכתה עם הנץ החמה, שאנשי משמר קראוה אחר עלות השחר, ואנשי מעמד קודם שלש שעות, ולכן הקורא אותה עמהם יצא ידי חובה אך לא יצא ידי חובת המצוה כראוי (ע"פ ריטב"א, רמב"ן במלחמות ברכות ב, ב מדפי הרי"ף, וראב"ד תפלה י, ג), או שהכוונה שאם רגיל לקרות עמהם בקביעות שלא עם הנץ החמה, אף שלא במקום מעמד קודם שלש שעות, ולכן הקורא אותה עמהם יצא ידי חובה אונס, אמרו חכמים שלא יצא ידי חובה כלל, כדי שלא יהא רגיל